

בני תומות ובינתחומי

קשה לדמיין שתי קבוצות כל כך שונות: אסירים כבדים שחלקם הורשעו ברצח, וסטודנטים למשפטים במכללה יוקרתית • אבל קורס אקדמי משותף ראשון מסוגו הפגיש אותם מאחורי סורגי הכלא ובכיתות הממוזגות של המרכז הבינתחומי, והם למדו בו לא רק על זכויות חברתיות אלא גם על עולמות שלמים שלא הכירו • "פתאום הבנתי למה יש חוקים בחברה", אומר האסיר מיכאל, והסטודנטית עמית מודה: "אחרי ההיכרות איתו התחלתי לחשוב אחרת"

איתי אילנאי + צילומים: אביגיל עוזי

פעם אחת, פעם שנייה ופעם שלישית, ועדיין לא הפיסיק. היום הוא נמצא בתחילת תקופת המאסר הרביעית שלו – נגזרו עליו 26 שנים.

הכלא הפך לברירת המחדל של סעיד, המקום שבו בילה את מיטב שנותיו. על לימודים יכול היה רק לחי לום. האקדמיה הייתה חזיון רחוק. אבל משהו קרה לו במאסר הרביעי. "אנחנו אלופים בלהגיד שהחברה אשמה", הוא מצביע מסביבו, מקיף בידו את כל מי שיושב בבתי הכלא מעשיהו, איילון ונווה תרצה הסמוך כיום זה לזה. "אבל האמת היא שהכל תלוי בך. גם בבית הסוהר יש לך זכות בחירה: אתה יכול לבחור בסמים, בכנופיות, באלימות. הפעם בחרתי בלימודים".

מאז שנאסר בפעם הרביעית הוא השלים בגרויות, נגמל מסמים והפסיק אפילו עם הסיגריות. היום הוא משרד תוכנית שבועית ב"רדיו פוקוס", תחנה פנימית של אסירים ועבור אסירים, שבה הוא מספר על תוכנית 12 השלבים לגמילה מסמים. כששמע על קורס מיוחד שבו יוכל ללמוד לצד סטודנטים מהאקדמיה, קפץ על ההזדמנות, למרות שמעולם לא שמע על מקום שנקרא "הבינתחומי". "עם האוכל בא התיאבון", הוא צוחק.

ביום ראשון השבוע השתתף סעיד בטקס הסיום של הקורס במעמד בני משפחתו. הם, שלא האמינו שיראו אותו מסיים בית ספר, התייצבו לראות כיצד הוא מקבל תעודה של בוגר קורס אקדמי. "הופתעתי מעצמי, גיי לייתי שיש לי יכולות", הוא אומר. "כשאמרתי את דעתי הסטודנטים לא הסתכלו עליי כמו על מישהו שמדבר שטויות, וזה עשה לי טוב. עכשיו אני יכול להגיד שאני גאה בעצמי, איבדתי את הבושה".

או לא יהיה מאסר חמישי?
"אני מאמין שלא. לא הפעם".

אין מה לקנא באסירים המשתתפים בקורס, אבל גם לא צריך לרחם עליהם. כולם מודעים היטב למעשים הרעים שעשו. כולם נמצאים בכלא בדיון. אפשר רק לדמיין כיצד הרוויח סעיד את 26 השנים של מאסרו

מהי ספירה, והאסירים – שהגיעו כולם ממשפחות קשות יום ושמעולם לא למדו באקדמיה – למדו כיצד ללמוד. הקורס, שכלל שישה מפגשים שבועיים, מזכה את בוגריו בארבע נקודות זכות אקדמיות.

תוכנית ברדיו של הכלא

יש הבדל של שמיים וארץ בין המתחם המטופח של המרכז הבינתחומי בהרצליה לבין בית הסוהר מעשיהו המוקף גדרות, על גבול רמלה-לוד. עברתי את דלת הברזל הכבדה שבכניסה, ולאחר שחלפתי מתחת לגלאי מתכות צעדתי למרכז החינוך של הכלא, שנראה קצת כמו קן של תנועת נוער. כמה כיתות ישנות ניצבות כאן בחצי גורן, ובמרכזו ספסלי עץ שעליהם מעשנים סיגריה בהפסקות. את הקירות מקשטות כרזות שע" ליהן סיסמאות בכתב יד האמורות לדרבן את האסירים תלמידים לקחת את גורלם בידם. באמצעים הפשוטים הללו מנסים בשב"ס לשקם אסירים המוכנים להכיר בכך שהחזרה למוטב מתחילה בחינוך.

"אתה מקליט אותי? כי למדתי לפחד מהקלטות, זה מתקשר אצלי לסוכנים סמויים", אומר לי סעיד (שם בדוי, כמו שמות שאר האסירים בכתבה), אסיר בכלא איילון ואחד התלמידים במרכז. הוא בשנות ה-50 לחייו, ראשו מגולח וקולו צרוב מסיגריות. "30 שנים הייתי שקוע בסמים", הוא מספר. "סמים זה מחשבות מעוותות, מחשבות רעות. מדי פעם הייתי מתעורר, רואה איך העולם מסתכל עליי מלמעלה ושוקע חזרה. במשך שנים התביישתי בעצמי. כשרציתי לחזור הביתה חיכיתי בחוץ עד שראיתי שאמא שלי מכבה את האור בחדר. לא הייתי מוכן להיכנס עד שידעתי שהיא ישנה".

הבושה, אומר סעיד, לא איפשרה לו להרים את עצמו למעלה. הוא צפה באחיו הולכים ללמוד, מקימים משפחות ומתפתחים, בעוד הוא נשאר צמוד לשקרים ולמדרף היומיומי אחרי המנה הבאה. הוא נשלח למאסר

באמצע השיעור נפתחה הדלת וסוהר במדי שב"ס רחף את ראשו אל תוך הכיתה. הוא סקר את החדר במבטו, מי" למל לעצמו משהו ואז סגר אחריו את הדלת ונעלם. "ספירה", לחש לי אחד הסטודנטים. "מדי פעם בודקים שכל האסירים כאן".

עד אותו רגע כמעט היה אפשר לשכוח שאנחנו נמצאים בתוך בית הסוהר מעשיהו. ההרצאה התפתלה סביב הקשר שבין המשלה לחברה האזרחית, כללה מונחים כמו קואליציות כוח וניאוליברליזם, ושילבה גם ניימדרופינג – ממרגרט תאצ'ר ועד אהרן ברק. מדי פעם שאל מישהו שאלה, מעת לעת התלקח דיון סביב נושא מסוים, ובסך הכל זה הרגיש כמו עוד שיעור רגיל בפקולטה למשפטים באוניברסיטה.

אלא ששום דבר בשיעור הזה לא היה רגיל. השבוע הגיע לסיומו פרויקט אקדמי-שיקומי פורץ דרך. מדובר בקורס של בית הספר למשפטים במר" כו הבינתחומי הרצליה שבו משתתפים 26 תלמידים – מחציתם סטודנטים למשפטים מהבינתחומי, אחד המוסדות האקדמיים הפרטיים היוקרתיים בארץ, ומ" חציתם אסירים מבתי הכלא מעשיהו ואיילון, שהורשעו בעבירות החמורות ביותר ושפוטו לתקופות מאסר ממושכות. כן, גם כאלה שהורשעו ברצח.

זו הפעם הראשונה בישראל שבה סטודנטים ואסירים משתתפים בקורס אקדמי זה לצד זה, כשוויים בין שווים, ונדמה שאי אפשר לדמיין שתי קבוצות שונות יותר זו מזו: מצד אחד, בני העשירים לכאורה של הבינתחומי, יפי הבלורית והתואר הראשון; ומהצד האחר, הדוגמה הבוטה ביותר של השוליים, אלו שהחברה הח" ליטה שעדיף שיוכנסו עמוק מאחורי סורג ובריה. אבל בשלושת החודשים האחרונים נפגשו שתי הקבוצות הללו ללימודים משותפים, בכל פעם בטריטוריה של האחר – פעם אחת בבית הכלא מעשיהו ופעם אחת במ" רכו הבינתחומי בהרצליה. תלמידי הבינתחומי למדו

אחת לשבועיים
התייצבו בפתח
המרכז הבינתחומי
שלושה
מיניבוסים לבנים
עם הכיתוב
"שב"ס". מתוך
שניים מהם
יצאו האסירים,
ומהשלישי נשפך
כוח אבטחה, כדי
שלא ינסו לברוח

20

המוסף לשבת
23.11.2018

שיעור משותף בכלא מעשיהו. בשב"ס הופתעו לגלות שהאסירים גומעים את החומר בשקיקה, הרבה יותר מהסטודנטים

"כשאמרתי את דעתי הסטודנטים לא הסתכלו עליי כמו על מישהו שמדבר שטויות, וזה עשה לי טוב", מספר אחד האסירים. ומאמין שזו פעם אחרונה שלי בכלא

אליו מבלי שסיימתי אי פעם תיכון. אבל בדומה לסעיד, גם מיכאל החליט להתחיל ללמוד במהלך מאסרו הרביעי. כשהשלים בגרויות נתקל במקצוע אחד ששינה לחלוטין את כל מה שידע על החברה מסביבו, ואפילו על עצמו: אזורחות. "פתאום הבנתי למה יש חוקים בחברת רה. הבנתי גם שאני לא שבע רצון מהמקום שלי בחברה, שאני לא רוצה להיות תת-חברה, שאני רוצה לשמש דוגמה לבנות שלי".

אחרי שהשלים בגרויות והחל ללמוד באוניברסיטה הפתוחה שמע מיכאל על האפשרות ללמוד בכלא קורס של מוסד שאת שמו מעולם לא הכיר – הבינתחומי. הוא הרים את הכפפה, ועד מהרה התברר שהוא החנון הכי תתי. "תמיד צחקנו שהוא זה שקורא את כל המאמרים וגם מבין אותם", מספרת עמית קוטאי, שלמדה לצידו. החיבור בינו מיכאל לבין קוטאי, סטודנטית בת 23 ממשפחה מבוססת שעודנה גרה עם ההורים בראשון לציון, לא יכול היה להתקיים בשום קונסטלציה אחרת. אך מרגע שהתרחש, גילו השניים שיש להם שפה משותפת. בעיקר הם אהבו להתווכח. באחד השיעורים הראשונים התפתח ביניהם דיון סביב הזכות לקיום בכ"ב. קוטאי הסבירה שלדעתה המדינה צריכה להעניק לאזרחיה רק את הרמה המינימלית של קיום בכבוד, ואף הביאה כסימוכין את דעתו המנומקת של השופט אהרן ברק. אבל אז הגיב מיכאל ואמר שהוא דווקא תומך בע"מדה המנוגדת, זו של השופט אדמונד לוי. לדבריו, כדי שאנשים החיים במעגל העוני יוכלו להרים את הראש מעל צורכיהם הבסיסיים ולפתח את יכולותיהם, הם חייבים לקבל תמיכה מהמדינה שמאפשרת להם מעט יותר מהמינימום הנדרש כדי להתקיים.

"פגשתי הרבה אנשים בבית הסוהר והאוכלוסייה פה ברובה ממצב סוציאקונומי נמוך מאוד. אני רואה כל יום אנשים שלא יכולים לצאת ממעגל העוני", הוא מסביר. "אני מכיר את זה גם מניסיון אישי. אם המשפחה שלי הייתה במצב קצת יותר טוב ולא

טודנטים יוצאים ממגדל השן והאסירים יוצאים מבין כותלי הכלא, וכל אחת מהן מרוויחה מהמפגש הזה". ההחלטה לייחד את הקורס לזכויות חברתיות ולדרך שבה הן מסייעות לאוכלוסיות מוחלשות, היא אומרת, הייתה כמעט מובנת מאליה. "ההנחה היא שמציאות החיים של האסירים מאפשרת לסטודנטים הבנת עומק של התחום, שלא יכולה להתאפשר רק מישיבה בכיתה ממוזגת", מסבירה לידרור. כדי לה"מחיש זאת היא מפנה אותי לסיפור של האסיר מיכאל והסטודנטית עמית קוטאי.

לא סיים תיכון

מיכאל עלה ארצה מבית ה"המועצות לשעבר כשהיה בן 15. היום הוא בן 42, אבל כמעט מחצית מחייו – 18 שנים – בילה בכלא. "ההורים שלי נאלצו לעבוד מהבוקר עד הלילה כדי לפרנס אותנו, לא היה להם זמן בשבילי", הוא מספר. "כנער היו לי רצונות ושאיפות, אבל המצב היה קשה. אתה רוצה לצאת קצת לבלות, להתלבש, כמו בני גילך האחרים שנולדו בארץ וההורים שלהם מבוססים יותר. רציתי להשיג את זה, ולצערי הרב בחרתי בדרך לא ישרה".

איזו דרך?
"פשע".

כמי שלא מצא עצמו בבית הספר גילה מיכאל את הפוטנציאל הטמון בו בתחומים אחרים. "הייתי עבריין די טוב", הוא מחייך. "אבל כנראה לא מספיק טוב, כי אני פה", הוא אומר ומצביע על הגדרות שמקיפות את כלא מעשיהו. "אני לא מאשים מישהו בזה. היו הרבה כמוני שהלכו בדרך אחרת. אבל היו גם כאלה כמוני שרצו להיות כמו כולם, ולא היו להם אמצעים. במקום ללמוד ולהתפתח לכיוון החיובי, הלכתי לכיוון עקום". שוב ושוב בחר מיכאל בחירות לא נכונות, ולימודים לא הייתה אחת מהן. זהו מאסרו הרביעי, והוא הגיע

הרביעי. הוא אינו ממהר לספק לכך תשובה, ואני לא ממהר לשאול. מהשיחות שניהלתי עם האסירים אני מבין שחלק מהקורסים המקומיים הוא שלא מדברים על "המעשה".

גם במהלך הקורס המשותף לא מדברים על העביירות שביצעו האסירים. הן לא חלק מהסילבוס. ובכל זאת, בשיעורים ניתן לאסירים פתחון פה מלא. "אני מאמינה שגם מי שהפר את הקודים שלנו בחברה, אם הוא עובר תהליך של שיקום, יש לו זכות דיבור", מנמקת עו"ד זיו לידרור, מנהלת ומייסדת הקורס. "התפיסה שלנו היא אמונה אמיתית בשיקום. מי שלא מקבל את הנחת היסוד הזו, לא אצליח לשכנע אותו".

לידרור היא מרצה בבינתחומי ומשפטנית שמ"תמקדת בזכויות חברתיות. בניגוד לרבים אחרים, שהולכים ללמוד משפטים כדי להקים משרד משגשג לעריכת דין ובכך לעזור בעיקר לעצמם, היא תמיד ראתה בתחום כלי שבכוחו לסייע דווקא לחלשים ביותר. "העבודה הראשונה שלי באקדמיה הייתה 'האם עריכת דין מקדמת או מדכאת שינוי חברתי?', היא צו"חקת. 'יכול להיות שזה קשור להורים הסוציאליסטים שלי. אני מקיבוץ אורים וזה חלק מהדנ"א". כחלק מהדנ"א שלה היא גם מרימה את קולה בהתלהבות בכל פעם שמשוהו מרגש אותה; מסוג המרצים שסוח"פים אחריהם את הכיתה ומטשטשים את ההבדלים בין לימודים לתשוקה.

במסגרת עבודתה בבית ספר הארי רדיונר למשפ"טים בבינתחומי הייתה לידרור פעילה בקליניקות המי"שפטיות, שבאמצעותן סטודנטים למשפטים מסייעים לאוכלוסיות מוחלשות. שם נבט בראשה הרעיון לכתל את ההיררכיה המובנית בין שתי הקבוצות, להכ"ניס אותן לאותה מסגרת לימודית ולראות מה ייצא. "האוכלוסיות האלה באופן טבעי לא נפגשות", היא מסבירה את הרציונל לקורס, שמהווה פיילוט ראשוני ושיתוף פעולה יוצא דופן בין הבינתחומי לשב"ס. "הס"

מפגש של הקורס בבית החומי. האסירים הורשו ללכת לפינת הקמה ולהסתובב במסדרון

נשלפו מספר הדרכה לשיקום? כיצד ניתן לדעת שהתשובות שלהם לא מופנות ישירות לפרוטוקול של ועדת השחרורים? ובמילים אחרות: האם באמת סעיף לא יחזור לכלא בפעם החמישית? אנשי השב"ס, שכבר מורגלים לים לשמוע סיסמאות שחוקות, משוכנעים שהאסירים שהשתתפו בקורס אכן עברו חוויה מתקנת. אבל גם אם לא, הרי שהמפגש בינם לבין הסטודנטים מהבית החומי, הועיל גם לסטודנטים.

רואי גרוס, למשל, סטודנט למשפטים בן 24 מכפר סבא, ביקר בכלא בפעם הראשונה בחייו במסגרת הקורס. "הכניסה הייתה בדיוק כמו שאתה רואה בסרט טים, עם הדלת שנטרקת מאחוריך ברעש גדול", הוא נזכר. "כשהגענו לכיתה ישבנו במעגל עם האסירים וכל אחד סיפר מעט על עצמו. אחד האסירים אמר שמה שמציק לו זה שהוא מתקשר לאשתו פעם בשבוע, ובכל פעם היא שואלת אותו איפה הוא. הוא אמר לה: 'איפה אני כבר יכול להיות? עשר שנים יושב פה' ברגע הזה נשבר הקרח".

לא רק הקרח נשבר אלא גם הסטיגמות, משני הצדדים. "הם חששו שנסתכל עליהם בתור 'החברה' בכתום" וזהו, ואני חששתי שהם יראו בי איזה מושיע שבהם לעזור להם", ממשיך גרוס. "הגעתי לקורס גם עם מחשבה שהאסירים לא ירצו לשתף אותנו בחוויות שלהם או להשתתף בלמידה, אלא רק ירצו לעשות וי על התוכנית השיקומית. מהר מאוד גילינו שכל הדעות הקדומות היו שגויות, ומהתחלה היה בינינו קליק. עוד דבר שהבנתי במהלך הקורס זה שאי אפשר לקחת ממך את החירות לחשוב. גם כשאתה בכלא אתה יכול להעביר את הידע שלך".

גרוס הצליח לשבור כמה מחסומים עם חלק מהאסירים, ואחד מהם אף חרג מהקורס המקובלים וסיפר לו מדוע הוא נמצא בכלא. "מדובר בבחור מאוד מיוחד, כזה שלא פוגשים כל יום", מספר גרוס. "מאוד לא הסכמתי עם המעשה שעשה, אבל ככל שישבנו יותר ויותר אחד עם השני, הבנתי עד כמה הנסיבות שלתוכן גדל עיצבו לו את החיים. הבנתי שכאדם שגדל ברקע מסוים הוא נתקל בסיטואציות שבהן הג'יר דברים מסוימים כלגיטימיים בעיניו, או כמשהו שאי אפשר להתחמק ממנו. הדברים האלה משקפים הרבה פעמים לא דווקא את האופי של הבן אדם, אלא את המציאות שאליה נקלע. מבחינתי זה היה משנה תודעה".

לא רק תודעתו של גרוס השתנתה. "במפגשים האחרונים אותו אסיר אמר לי: 'אני יודע שייקח לי זמן להשתחרר, אבל כשזה יקרה אני אחזור לקהילה שלי ואיישם שם את הכלים שלמדתי בקורס'. לשמוע דבר כזה מאסיר שמרצה מאסר מאוד ממושך, זה די מטלטל. זה משפט שנחרת בך. בעיניי זו המשמעות של הקורס – האסיר הזה הבין שאם תהיה לו אפשרות לשנות את הקהילה שלו, המשפחה שלו והילדים שלו, הוא יציל אותם מאותו גורל שלו".

itay-i@yedioth.co.il

בכות הגיעה מהר. "הבעיה שלי לא הייתה הסביבה שבה גדלתי, אלא החברה שבחיתי לעצמי. מצאתי את עצמי בחברה של ילדים בעייתיים. היה קל להיכנס לחברה הזאת, היה כיף, ושמה נשארתי".

גם מבחינתו האקדמיה מעולם לא הייתה אופציה. "מכל החברים שלי רק אחד הלך ללמוד, והוא ניתק איתנו את הקשר מהר מאוד. אף פעם לא היה לי שיח אמיתי עם אנשים שלומדים באוניברסיטה".

איך היה המפגש עם הסטודנטים? "נבחרתי להתחלה. ציפיתי לפגוש חבורה של פורזיסטים מתנשאים. רק אחרי כמה שיעורים הבנתי שבעצם הסטודנטים לא מכירים את החומר שנלמד בקורס, שהם בעצם לומדים יחד איתנו".

לגלות את הטוב

בחלקו הראשון של הקורס עברו הסטודנטים והאסירים שיעורים עיוניים שבמהלכם נחשפו לתיאוריות בתחום, קראו מאמרים וניהלו דיונים. בשב"ס הופתעו לגלות שהאסירים גומעים את החומר התיאורטי בשקיקה, הרבה יותר מעמיתיהם הסטודנטיים. כדי לענות על הצורך הוקם במרכז החינוך של מעשיהו מעין בית דפוס, שניסה לעמוד בקצב ולספק לאסירים את שלל המאמרים.

אבל שיאו של הקורס הגיע בחלקו השני, אז התחל לקו התלמידים לצוותים קטנים שכל אחד מהם כלל אסירים וסטודנטים. כל צוות פעל לגבש נייר עמדה שיציע שינוי מדיניות בתחום הנוגע לאוכלוסיות מרכז חלשות, מנוער בסיכון ובעלי מוגבלויות ועד לפועלי בניין וכאי הדירור הציבורי. הכוונה הייתה לגעת דווקא באוכלוסיות שאינן אסירים, כדי לאפשר לאסירים להסתכל לרגע באמפתיה על האחר ולהפסיק להתעסק בעצמם, או כמו שמכנים זאת במחלקת החינוך של שב"ס: "אכלו לי, שתו לי".

"הנטייה הטבעית של האסירים זה להתייחס לעצמם כאוכלוסייה מוחלשת", מסבירה רב-כלאי ורד לוי, מנהלת תחום החינוך במעשיהו, שחולשת על מרכז החינוך עם צורך מפתחות עצום בכיסה האחורי. "הקורס נתן להם פרופורציה וחשף אותם לזה שיש עוד אוכלוסיות מוחלשות. הם התחילו לשאול את עצמם איך הם יכולים לצאת מהריכוז הזה בעצמם. אלו אנשים שברדך כלל מחכים שהשינוי יבוא אליהם, שחורשים שכל הדברים הרעים שקרו להם הגיעו מבחוץ, מהשכן שהלשין או מהאישה שאמרה שהיא אסיר מכה, ופתאום הם לוקחים אחריות על עצמם. היה אסיר שבאמצע הקורס אמר לי: 'תשמעי, אני הרבה שנים תופס את עצמי כבן אדם רע, גם החברה תופסת אותי כבן אדם רע. אבל הקורס הזה גורם לי להבין שאולי יש בי גם קצת טוב, שאולי יש בי יכולות שאני יכול לנצל אותן גם מחוץ לעולם הפשע'".

האם אפשר להאמין לאסירים שמתארים את חוויותיהם מהקורס באמצעות משפטים שנשמעו כאילו

הייתה צריכה לדאוג רק לכסף, עם קצת יותר תשומת לב של ההורים, אולי גם אני הייתי מגיע למקום אחר".

הטיעון הזה שיכנע את קוטאי. "אחרי המפגש עם מיכאל התחלתי לחשוב אחרת", היא אומרת. "הוא ניסה לתת לי זווית שאני, מהעולם שלי, לא הכרתי. הבנתי שגם אם אתה מחזיק בעמדה מסוימת, ואפילו אם אתה שופט או פרופסור, לפעמים אמירה של אדם שבא מעו"לם כמו של מיכאל יכולה לשנות לך את העמדה".

מבצע לוגיסטי

בשיעור שבו צפיתי בשבוע שעבר, בכלא מעשיהו, ישבו הסטודנטים והאסירים במעגל, זה לצד זה – סטודנט בכגדים אזרחיים, לצידו אסיר במדי שב"ס כתום מים, לידו סטודנט נוסף וחוזר חלילה. צורת הישיבה הזו התארגנה בטבעיות, תוצאה של מפגש אחרי מפגש שביטלו לחלוטין את חומות ההפרדה. "בהתחלה היה ברור שיש בכיתה שתי קבוצות", אומרת לידרור. "אבל מהר מאוד זה נעלם. באחד המפגשים הקודמים אחד האסירים אמר משהו מאוד מרגש: 'שכחתי שאני לובש מדים כתומים'".

כחלק מתפיסת העולם המבקשת להפגיש בין האוכלוסיות השונות, מחצית מהמפגשים במסגרת הקורס נערכו בבית החומי בהרצליה, מה שהצריך לוי ליינות לוגיסטית מצד שב"ס. האסירים שהשתתפו בקורס נמצאים כולם בסבב חופשות, ומעת לעת יוצאים מהכלא לכמה ימים ללא ליווי ואבטחה, ובכל זאת, לא פשוט להעביר 13 אסירים ליום לימודים שלם מחוץ לבית הכלא.

וכך, אחת לשבועיים, התייצבו בפתח המרכז הבינתחומי בהרצליה שלושה מיניבוסים לבנים שעליהם הכיתוב "שב"ס". מתוך שניים מהם יצאו האסירים, ומהשלישי נשפך כוח אבטחה, שנועד לוודא שאיש מהם אינו מנצל את ההזדמנות כדי לברוח. באופן חריג, במהלך היציאה לבית החומי האסירים לא לבשו את מדי האסיר הכתומים, אלא חולצת טריקו שעליה הודפס לוגו הקורס.

"נעשה הכל כדי שהאסירים ירגישו בנוח כשהם מגיעים לבית החומי", אומרת לידרור. "מבחינת שב"ס זה הצריך הרבה מאוד השקעה מאחורי הקלעים. בלי אנשי שב"ס שעוסקים בחינוך ושיקום ברמה היומיומית, ובפרט מפקד מחוז מרכז, גונדר מנשה גניש, שהתגייס לפרויקט, זה לא היה קורה". ההשקעה הזו, אגב, כללה גם שינוע של ארוחות לבית החומי, מפני שהאסירים לא הורשו לרדת לקפיטריה ולקנות לעצמם מזון. הם כן הורשו לשתות קפה בפינת הקפה שהוצבה מחוץ לכיתה ולהסתובב במסדרון בחופשיות יחסית, עד לגבול שממנו הוגדר האזור האסור. אבל לכוח האבטחה הגדול לא הייתה עבודה רבה. הדבר היחיד שהאסירים האלה ניסו לברוח ממנו הוא גורל ידוע מראש.

הסטודנטים מספרים שלא פחדו מהמפגש עם האסירים הכבדים, גם לא במפגשים הראשונים. מי שפחד מהמפגשים המשותפים היו דווקא האסירים עצמם. "בפעם הראשונה שיצאנו מהכלא לבית החומי, אחד האסירים אמר לי: 'אני רוצה לחזור לכלא. יש פה עשרות אלפי עיניים שמסתכלות עליי. פה אני לא מרגיש נוח, בכלא לפחות אני יודע מי אני'", מספרת רב-כלאי ענת מאיר, רכות פרגוגית במחלקת החינוך, טיפול ושיקום בשב"ס, שליוותה את הקורס מקרוב. "יש בקורס אסירים שלמדו לכתוב ולקרוא בכלא. אנחנו מדברים על אוכלוסייה שהסיכוי שלה לעשות תואר וללמוד באוניברסיטה נמוך, והם מאוד פחדו שהסטודנטים יתנשאו עליהם, שהם לא יעמדו בקושי של הלימודים".

"לפני שפגשתי אותם, הייתי בטוח שהסטודנטים לא יקבלו אותנו, יחשבו שאנחנו מטומטמים שבתו רוב בפשע", מספר יואב, אחד האסירים שסיים בשבוע שעבר את הקורס. הוא בן 25, ובמהלך כל הריאיון יושב מולי כשרגלו מקפצת הלוך ושוב, מעידה על הפרעת קשב וריכוז. "בכלא עשיתי הרבה סדנאות על הפרעת קשב וריכוז", הוא מספר. "אם הייתי יודע את כל זה כשהייתי ילד, הייתי במקום אחר".

הוא מספר שמעולם לא היה תלמיד מוצלח. "היה לי הסכם עם המנהלת שאני בא לבית הספר אבל לא נכנס לכיתה, והכל בסדר כל עוד אני לא מפריע", הוא אומר. את הזמן העביר בקיוסק בית הספר, שם למד איך מנהלים עסקים. בהמשך פתח עסק משלו, אבל ההסת-

רואי גרוס: "אחד האסירים סיפר שבכל פעם שהוא מתקשר לאשתו היא שואלת אותו איפה הוא. 'איפה אני כבר יכול להיות?' הוא אומר לה, 'עשר שנים יושב פה! באותו רגע נשבר הקרח'"

עו"ד זיו לידרור, יוזמת הקורס: "בהתחלה היה ברור שיש בכיתה שתי קבוצות, אבל מהר מאוד זה נעלם. באחד המפגשים אסיר אמר משהו מאוד מרגש: 'שכחתי שאני לובש מדים כתומים'"